

Eksamensveiledning

2019

- om vurdering av eksamensbesvarelser

SAM3020 Politikk og menneskerettar / Politikk og menneskerettigheter

Sentralt gitt skriftlig eksamen

Eksamensveiledning for vurdering av sentralt gitt eksamen

Denne eksamensveiledningen gir informasjon om sentralt gitt eksamen, og hvordan denne skal vurderes. Veiledningen skal være kjent for elever, voksne deltakere, privatister, lærere og foresatte i god tid før eksamen. Sensorene må bruke veiledningen som en felles referanseramme i arbeidet sitt.

Under vil «elever» bli brukt om både elever, voksne deltakere og privatister.

1 Organisering av sentralt gitt skriftlig eksamen

Forberedelsesdel: 1 dag

Eksamen: 5 timer

Forberedelsesdagen er obligatorisk skoledag.

1.1 Nærmere beskrivelse av eksamen

Forberedelsesdagen

På forberedelsesdagen er alle hjelpemidler tillatt, inkludert bruk av Internett. Forberedelsesdagen er obligatorisk skoledag. I forberedelsestiden kan eleven samarbeide, hente informasjon og få veiledning.

På forberedelsesdagen får elevene oppgitt et tema som de skal sette seg inn i. Innholdet i forberedelsen skal bidra til å forberede elevene på eksamen, men ikke være så konkret at det avslører eksamensoppgavene.

Eksamen

På eksamensdagen vil det arbeidet elevene har gjort, og kildene de eventuelt har brukt i forberedelsestiden, være viktige. Elevene må selv sørge for at dette materialet er lett tilgjengelig på eksamensdagen.

Til eksamen er hele læreplanen aktuell. Det innebærer at elevene til eksamen også kan prøves i flere og relevante deler av læreplanen enn det som kan leses direkte ut av forberedelsesdelen. Det er derfor viktig at elevene får veiledning i å se de mulighetene som forberedelsesdelen rommer, slik at de kan møte eksamensoppgaver som kopler innholdet i forberedelsesdelen til flere deler av læreplanen.

Oppgavetyper

Eksamensoppgavenes form og innhold vil variere noe fra eksamen til eksamen. Det kan likevel være nyttig å studere malen for faglig artikkel (se siste side). Eventuelle vedlegg i eksamensoppgaven kan brukes.

2 Hjelpemidler

På eksamen er alle hjelpemidler tillatt bortsett fra verktøy som brukes til kommunikasjon. På eksamensdagen er internett åpent. Alle hjelpemidler er tillatt, men de kan ikke brukes til kommunikasjon. Samskriving, chatting og andre måter å utveksle informasjon med

andre på er ikke tillatt. Å dele eller publisere bilder, video eller tekst på internett er ikke tillatt. Det er tillatt å lese andres ytringer, f.eks. i kommentarfelt og blogger. Samskrivingsverktøy skal ikke brukes under eksamen og elevene må laste ned filer de ønsker tilgang til på maskinen sin før eksamen starter.

Elevene bør ta med hodetelefoner, slik at de kan benytte lydkilder uten å forstyrre andre.

Gjennom opplæringen i det enkelte fag skal elevene ha blitt veiledet i å vurdere hvilke hjelpemidler de vil ha nytte av i arbeidet med å løse ulike typer oppgaver. Underveis i eksamen er det eleven som avgjør hvilke hjelpemidler som er formålstjenlige.

3 Bruk av kilder

Det er elevens kompetanse som skal vurderes, uavhengig av hvilke kilder eleven benytter. Det forventes at eleven har tilegnet seg kunnskap om faget og anvender teorier og fagbegreper i besvarelsen. Denne integrerte kunnskapen krever ingen kildehenvisninger. Sitater, referanser, parafrasering og annet krever kildehenvisning. Det skal henvises til kilder underveis i teksten og i kildeliste til slutt.

Oppgaver og besvarelser skal være elevens selvstendige arbeid. Elevene må være påpasselige med å formulere seg slik at de viser tydelig når de bruker informasjon som er hentet fra andre kilder. Å oppgi kilder på en etterrettelig måte vil si å gjøre klart hva som er ens egne tanker og ideer og hva som er lånt fra andre.

Det finnes ulike måter å skrive kildelister på, men eleven skal oppgi forfatter, utgivelsesår og fullstendig tittel på alle kilder som er brukt. Dersom eleven bruker utskrifter eller sitater fra nettsider, skal han/hun oppgi nøyaktig nettadresse og nedlastingsdato.

Dersom sensor mistenker at en besvarelse inneholder kopiert materiell uten kildehenvisning, blir besvarelsen sendt til plagiatkontroll. Rapporten herfra vil vise hvor stor andel av teksten som er gjenkjent og kilden til den gjenkjente teksten. Plagiat er ikke det samme som fusk. Fusk vil si at eleven har kommunisert med andre under eksamen. En plagiatkontroll avslører kun graden av uselvstendighet.

Ettersom selvstendig bruk av ulike kilder er en del av kompetansemålene i læreplanen, blir også bruken av og henvisning til eventuelle kilder en del av vurderingsgrunnlaget.

3.1 Bruk av kilder i Politikk og menneskerettigheter

De kildene eleven eventuelt velger å bruke, bør være relevante for oppgaven.

3.2 Tips til bruk av internett på eksamen

- Les oppgaven. Bruk forkunnskapene dine til å vurdere hva du har behov for mer informasjon om.
- Vurder kilden. Er den relevant for besvarelsen din? Og *forstår* du innholdet?
- Husk å notere kildehenvisningene underveis. Det er viktig at disse skrives slik at både du og andre kan finne tilbake til kildene. (Se også punkt 3 over.)

- Vurder hvor mye tid og innsats du skal bruke på kildesøk. Husk at du ikke må bruke internett for å svare på oppgaven.

4 Vurdering av eksamensbesvarelser

Læreplanene og forskrift til opplæringsloven er grunddokumenter for vurderingsarbeidet. Til eksamen er hele læreplanen for faget aktuell. Forskrift til opplæringsloven §§ 3-25 og 4-18 slår fast følgende:

Eksamen skal organiserast slik at eleven/deltakaren eller privatisten kan få vist kompetansen sin i faget. Eksamenskarakteren skal fastsetjast på individuelt grunnlag og gi uttrykk for kompetansen til eleven/deltakaren eller privatisten slik den kjem fram på eksamen.

Kompetanse er i denne sammenhengen definert som evnen til å møte en kompleks utfordring eller utføre en kompleks aktivitet eller oppgave¹. Eksamensoppgavene blir utformet slik at de prøver denne kompetansen. Grunnlaget for å vurdere den kompetansen eleven viser i eksamensbesvarelsen, er kompetansemålene i læreplanen for fag².

De grunnleggende ferdighetene er integrert i kompetansemålene i læreplanene for fag. Grunnleggende ferdigheter vil derfor prøves indirekte til sentralt gitt eksamen.

Sensor skal vurdere samlet kompetanse slik den fremkommer på eksamen, jf. forskrift til opplæringsloven §§ 3-25 og 4-18. Eksamensbesvarelsen blir vurdert av to eksterne sensorer. Dersom disse to er uenige, avgjør en oppmann karakteren, jf. §§ 3-28 og 4.21 i forskrift til opplæringsloven.

4.1 Karakterer

Forskrift til opplæringsloven §§ 3-4 og 4-4 har generelle karakterbeskrivelser for grunnopplæringen:

- a) Karakteren 6 uttrykkjer at eleven/deltakaren har framifrå kompetanse i faget.
- b) Karakteren 5 uttrykkjer at eleven har mykje god kompetanse i faget.
- c) Karakteren 4 uttrykkjer at eleven har god kompetanse i faget.
- d) Karakteren 3 uttrykkjer at eleven har nokså god kompetanse i faget.
- e) Karakteren 2 uttrykkjer at eleven har låg kompetanse i faget.
- f) Karakteren 1 uttrykkjer at eleven har svært låg kompetanse i faget.

Kjennetegn på måloppnåelse i eksamensveiledningen beskriver elevens kompetanse på tre nivåer. Beskrivelsene skal bidra til en felles forståelse av kravene til vurdering og til en rettferdig vurdering.

¹ St.meld. nr. 30 (2003–2004) *Kultur for læring*

² Forskrift til opplæringsloven §§ 3-3 og 4-3

4.2 Generelt om Politikk og menneskerettigheter

Formål for programområdet politikk, individ og samfunn sier blant annet:

Å leve i samfunn med andre medfører både forventninger om tilpasning til fellesskapets normer og individuelle ønsker om frihet gjennom personlige valg. Møtet mellom samfunnets krav og individets preferanser utløser ofte spørsmål om hva et samfunn bør være, og hvordan det bør organiseres for best mulig å verne om menneskerettigheter og borgernes velferd. Programfaget politikk, individ og samfunn skal utvikle kunnskap, ferdigheter og holdninger knyttet til liv og virke sammen med andre i et samfunn. Det skal stimulere den enkelte til å tenke, forstå og reflektere over samspillet mellom individ og samfunn.

Kjennetegn på en god besvarelse i Politikk og menneskerettigheter:

Grunnleggende ferdigheter er integrert i kompetansemålene, men utgjør ikke et selvstendig vurderingsgrunnlag. I læreplanen for politikk, individ og samfunn er den grunnleggende ferdigheten å kunne uttrykke seg skriftlig beskrevet slik:

Å kunne uttrykke seg skriftlig i politikk individ og samfunn innebærer å fremstille tekster presist, strukturert og selvstendig. Det vil si å drøfte samfunnsfaglig tema der momentene kommer i naturlig rekkefølge og blir vurdert i forhold til hverandre. Det betyr også å bearbeide og trekke sammen tekster for å skaffe seg oversikt.

I vurderingen av elevens eksamensbesvarelse legger vi vekt på om elevene gir et relevant svar på oppgaven. Det settes ikke krav til lengdebegrensning, men oppgaven blir vurdert ut i fra kvalitet og ikke kvantitet. En god besvarelse er presis- og ikke utflytende.

Om å lese oppgaveteksten godt – og disponere besvarelsen

For at eleven skal kunne gi et presist og relevant svar på det oppgaven spør om, er det nødvendig å lese hele oppgaveteksten godt. Dette er viktig for at eleven skal kunne vurdere hvordan han/hun skal disponere de ulike delene av oppgaven. I eksamensbesvarelsen bør eleven:

- vise faglig oversikt og forklare faglige sammenhenger
- bruke fagkunnskaper og samfunnsfaglige teorier, og beherske fagterminologi
- diskutere oppgaven fra ulike synsvinkler og utdype aktuelle problemstillinger
- skrive presist og med en ryddig disposisjon

Se også mal for faglig artikkel til slutt i denne veiledningen.

4.3 Sensorskolering

Utdanningsdirektoratet arrangerer hvert år, rett etter gjennomført eksamen, sensorskolering i faget. Gjennom sensorskoleringen får alle sensorene en gjennomgang av regelverket for vurdering etter Kunnskapsløftet, og av aktuelle problemstillinger for vurderingen i det faget det gjelder. Den største og viktigste delen av sensorskoleringen går for seg som gruppediskusjoner med utgangspunkt i læreplaner, vurderingsveiledninger og årets elevsvar. Formålet er at sensorene sammen skal etablere et tolkningsfellesskap for å vurdere eksamensoppgavene rettferdig.

5 Kjennetegn på måloppnåelse for sentralt gitt skriftlig eksamen

Kjennetegn på måloppnåelse ved sluttvurdering i Politikk og menneskerettigheter SAM3020 – gjelder for sentralt gitt skriftlig eksamen 2019

Ferdighet/kompetanse	Karakteren 2	Karakterene 3 og 4	Karakterene 5 og 6
Beskrive eller gjøre rede for	I besvarelsen viser eleven oversikt over enkle fakta eller enkelte relevante momenter.	I besvarelsen gir eleven uttrykk for en sammenhengende og dekkende oversikt over noen sentrale fakta og momenter.	I besvarelsen gir eleven en selvstendig oversikt over sentrale momenter.
Anvende fagkunnskap til å analysere problemstillinger og anvende relevant Informasjon	Eleven greier i noen grad å anvende fagkunnskap til å løse problemstillinger og i noen grad innhente og bruke relevant informasjon.	Eleven greier å anvende fagkunnskap til å løse problemstillinger og innhente og bruke relevant informasjon.	Eleven greier i stor grad å anvende fagkunnskap til å løse problemstillinger og innhente og bruke relevant informasjon på en selvstendig måte.
Forklare, tolke eller analysere	I besvarelsen viser eleven til enkelte relevante momenter med en viss sammenheng.	I besvarelsen viser eleven en begrunnet forståelse av sammenhenger og eventuelt årsaksforhold.	I besvarelsen viser eleven sammenhenger og årsaksforhold - selvstendig, logisk og faglig forankret.
Hente inn, vurdere og bruke kilder på en relevant måte som kan etterprøves.	I besvarelsen viser eleven til enkelte relevante kilder og har med enkelte kildehenvisninger till slutt.	I besvarelsen bruker eleven noen relevante kilder med referanser og har med enkel kildehenvisning underveis i besvarelsen med en kildeliste til slutt.	I besvarelsen bruker eleven kilder med referanser, selvstendig og kritisk og har med presise kildereferanser underveis i besvarelsen med en fullstendig kildeliste til slutt.
Sammenligninger og sammenhenger Komparative Perspektiver	I besvarelsen finner eleven fram til enkelte forskjeller og likheter.	I besvarelsen finner eleven fram til forskjeller og likheter og fremstiller disse på en systematisk måte.	I besvarelsen finner eleven fram til forskjeller og likheter, og vurderer noen årsaksforhold til og mulige konsekvenser av de påviste ulikhetene.
Diskuter, vurder og drøft	I besvarelsen har eleven med enkelte relevante argumenter og prøver å veie dem mot hverandre.	I besvarelsen presenterer eleven relevante argumenter og greier i noen grad å veie dem mot hverandre. Trekker konklusjon.	I besvarelsen presenterer eleven sentrale argumenter og veier dem mot hverandre på selvstendig måte. Trekker på denne bakgrunn en logisk og selvstendig konklusjon.
Helhetsvurdering I hvilken grad er eksamensoppgaven besvart?	Oppgaven er besvart i noen grad men besvarelsen som helhet viser lav kompetanse i faget.	Oppgaven er besvart i middels grad og besvarelsen viser nokså god/god kompetanse i faget.	Oppgaven er besvart i høy grad og besvarelsen viser meget god/særdeles god kompetanse i faget.

Karakteren 1 Besvarelser som har fått karakteren 1 viser i liten grad svar på oppgaven og svært lav kompetanse i faget.

Eksempel på mal for faglig artikkel i eksamenssammenheng

Mange eksamensoppgaver i politikk og menneskerettigheter forutsetter at eleven skriver en lengre sammenhengende tekst. Elevene kan velge å bruke denne malen som et verktøy for å disponere besvarelsen sin, jf. den grunnleggende ferdigheten *å kunne uttrykke seg skriftlig* i læreplanen til for politikk, individ og samfunn. Denne malen er et forslag- en besvarelse kan også disponeres på andre måter.

Innledning:

- I innledningen beskriver du kort hva besvarelsen din skal handle om. Avgrensing og konkretisering av problemstillingen og eventuelle delproblemstillinger hører også innunder denne delen.

Hoveddel:

- I hoveddelen beskriver du *teori* som belyser problemstillingen din.
- *Argumentasjonsdelen*, der du drøfter problemstillingen med dine egne argumenter ut fra teori og faktakunnskap, er helt sentral her.

Konklusjon:

- Her gir du en kort og presis oppsummering av de viktigste punktene i hoveddelen.
- Avslutt med et kort svar på den innledende problemstillingen.

Kilder:

- Her setter du opp referanseliste.

Schweigaards gate 15
Postboks 9359 Grønland
0135 OSLO
Telefon 23 30 12 00
www.utdanningsdirektoratet.no